

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך כג, תשל"ב

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

הערות

עם קריאת רשימותיו המאלפות של יעקב רבי בדבר "עברית שלא כהלכה", במדורו הקבוע ב"על המשמר", יורשה לי להעיר הערות מספר:

א. שיחה י"ז: "אומרים השאור שבעיסה ומתכונים למשובח ביותר". – בעל הרשימה קובע, כי זו לשון "שנתרחקה מהוראתו המקורית", שהיא יצר הרע. הראיה לכך מברכות יז ע"א, והוא מציע "להדיר הנאה מן השאור שבעיסה במשמע של עילית או עידית".

נכון הוא, שבמקום הנ"ל בתלמוד משמעו של הביטוי הוא יצר הרע, כפי שרשי מפרש: "יצר הרע שבלבנו המחמיצנו". אך לא מפי הפשט לבד השפה ניזונת; ישנם ביטויים ומספרם רב, שיצאו מפשטם והפכו ניבים מקובלים, והם בבחינת נכסי צאן-ברזל של השפה. הדברים אמורים גם לגבי ביטויים שהפכם העם לניבים, והם משובצים בפולקלור; קל וחומר, אם המקורות גיפם עשו זאת. ודבר זה קרה בביטוי דלעיל.

אמר רבי חייה בר בא: "אותי עובו" – אוותרה"; שמא את תורת שמרו? שאילו אותי עובו ותורתי שמרו, השאור שבה היה מקרבן אצלי (ירוש' חגיגה א, ז).
ופירשו המפרשים: "השאור – רמז לסודות החכמה הפלוליים בתורה, שהם מגדילים ומרבים אותה לעיני האנשים, כשאור המגדיל בעיסה".

אין כאן אף רמז דק ליצר הרע. ואם כן, מי שמתפן

בביטוי השאור שבעיסה במשמע של עילית או עידית אינו מתרחק מהוראתה המקורית של של הלשון, אלא אדרבא, הוא מעשירה בביטוי עסיסי מאוד, ועפ"י רוב גם קולע מאוד.

ב. שיחה כ"ב - בביטוי התחשק לי רואה המחבר השפעת האידיומאטיקה היידית. ייתכן מאוד, שהאיש אשר השתמש בפעם הראשונה בביטוי זה בארצנו, תרגמו מידיש ("ס' האט זיך מיר געגלוסט"). אבל ראוי להעיר, כי ביטוי דומה נמצא גם במקורותינו: "בוראך מתחמד לך, פמליא שלך מתחמד לך ותורתו מתחמדת לך" (קהלת רבה ט, ה). והרי מתחמד ומתחשק היינו הך¹.

ג. שיחה ס"ג: "לבו גס בלשון חכמים משמע אדם המזולז באיזה דבר, המתייחס בגסות" - לא תמיד מביע ביטוי זה זלזול דוקא. פעמים הרבה משמעו הוא אינו מתבייש בפני מישהו, מכיון שהוא רגיל בו:

"ביהודה, בראשונה היו מייחדין את החתן ואת הכלה שעה אחת קודם כניסתן לחופה כדי שיהא לבו גס בה" (כתובות יב ע"א).

"חץ מן הארוסות שביהודה, מפני של בו גס בה" (יבמות מא ע"א).

ופירש רש"י: "כדי שיהא לבו גס בה - פלומר רגיל ומצחק עמה".

---

1. [אמנם "מתחמד" שבמדרש זה משמעו "חושק, רוצה", ולא כמו "מתחשק לי", שכונתו "חשוק, נרצה". "בוראך מתחמד לך" משמעו בוראך חושק בך. - העורך.]

ברור שלא היה בדעת החכמים ליעץ לחתן לזלול
באשתו הצעירה.

והרי כך לימדנו עורך המדור, מר י' רבי עצמו: "מוסר
השכל: בטרם תשתמש בביטוי 'למדני', בדוק היטב את
הוראתו, לבל תיפשל באמירה המנוגדת לכונתך".